

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. V. An & quomodo ex metu facta, sint mixta ex voluntario & involuntario?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

principium passivum: unde inclinatio illa universalis quæ est in aqua ad ascendendum, nihil aliud est quàm potentia obedientialis passiva, quæ naturaliter inest cuilibet enti creato, quæ talis est, ad recipiendum à Deo quicquid absolute non repugnat, ut docet D. Thomas loco supra laudato. Quare fictitia & imaginaria est virtus illa attractiva, quam ponit Vazquez in corpore superiori respectu inferioris, similis virtuti activæ quæ ferrum à magnete trahitur: nam vel talis virtus ribuitur rebus, solum quando imminet vacuum, & hoc est ridiculum, quia natura rebus providit de omnibus necessariis ad consentientiam universi: vel continuè inest rebus; & sic non solum quando imminet vacuum, traherentur sursum corpora gravia, sed semper & continuè, sicut magnes semper attrahit ferrum.

Colliges secundò cum Divo Thoma hic art. 5. violentiam causare involvntarium simpliciter: quia violentia directè opponitur voluntario, cum violentum sit ab extrinseco, voluntarium verò ab intrinseco. Unde si reluctanti feminæ prævalidus aliquis stuprum inferat, nihil ex eo quod patietur, ad eam noxæ pertinebit, uti Deuteron. 22. sancitum legimus. Ita Christianas feminas, quæ per Gothicam irruptionem, Romæ captæ, vim à Barbaris perpeffæ fuerant, solatur Augustinus lib. 1. de Civit. cap. 17. quod in concussa ac stabili permanente virtute, quidquid aliis de corpore vel in corpore fecerit, quod sine peccato proprio non valeat evitari, præter culpam sit patientis.

Dices: Virgo dum à juvene violatur, renitente ejus voluntate, violentiam patitur, etiam si exterius non resistat, vel non resistat quantum potest: & tamen ille actus non est involvntarius, cum in eo casu virgo mortaliter peccet, non resistendo, vel non resistendo quantum potest: Ergo violentia non causat semper involvntarium simpliciter.

Respondeo negando Antecedens quoad secundam partem: Quando enim virgo non resistit, vel non resistit quantum potest & debet, indirectè & interpretativè censetur consentire oppreffioni, cum non adhibeat media quæ potest ad illam evitandam: Unde ille actus non est violentus, sed voluntarius simpliciter, & involvntarius tantum secundum quid.

Sed quæres, quænam media externa teneatur apponere virgo ad resistendum oppreffioni, ut inde dignosci possit, quandonam oppressio sit ipsi voluntaria interpretativè & indirectè, si talia media non adhibeat?

Respondeo cum distinctione: si enim virgo non timeat in se periculum consentiendi, & aliunde grave damnum vitæ vel honoris metuit, si clamet, vel aggressorem occidere tentet, non tenetur clamare, vel aggressorem interficere (quamvis licitè utrumque possit, eò quod id præstet in sui defensionem) quia tunc resistere aggressori est præceptum affirmativum, quod non obligat pro semper, nec cum tanto periculo: si verò credit probabiliter se esse expositam periculo consentiendi, tenetur omnibus modis, etiam cum vitæ aut famæ dispendio, resistere, clamando, & aggressorem occidere tentando: quia præceptum negativum de non consentiendò actui illicito, obligat semper, & ad semper: unde tandem concludendum est cum Curiele, quod quia rarò contingit, ut in tali casu non immineat periculum consentiendi, debent tunc vir-

gines omnibus modis resistere; & ita semper ipsis consulendum est.

ARTICVLVS V.

An & quomodo ex metu facta, sint mixta ex voluntario & involvntario?

S. I.

Prima pars quæstionis resolvitur.

Dico primò: Quæ per metum aguntur, mixta sunt ex voluntario & involvntario. 94.

Ita Divus Thomas hic art. 6. ubi hanc conclusionem probat tum ex Philosopho, & Niffeno, qui ea quæ per metum aguntur, appellant mixta ex voluntario & involvntario: tum etiam quia ea quæ per metum aguntur, secundum se non sunt voluntaria, imò sunt involvntaria, sed fiunt voluntaria ex metu, ad vitandum scilicet malum quod timetur: v. g. mercator absolute, & absque periculo tempestatis, nollet projicere merces in mare; tempore tamen tempestatis, ad fugiendam mortem quæ timetur, vult eas projicere, & de facto projicit in mare: Ergo quæ per metum aguntur, mixta sunt ex voluntario & involvntario.

Adde quod in objecto actus ex metu facti, reperiuntur ratio mali & ratio boni, sufficientes ad causandum nolitionem & volitionem, quæ sunt principia voluntarij & involvntarij: v. g. in hoc quod est projicere merces in mare, est ratio mali, ut patet, cum ex hoc mercator maximum damnum incurrat; & ratio boni, cum assumatur ut medium ad conservandam vitam, seu ad evadendum mortis periculum.

Verum ut hæc conclusio magis declaretur, & quædam instantiæ, quæ fieri possent in contrarium, diluantur. Observandum est primò, quod cum dicimus metum causare actum mixtum ex voluntario & involvntario, non sic intelligendum est, quasi ipse metus causet in actu utramque rationem; hoc enim impossibile est, cum rationes oppositæ non possint provenire ab eodem principio; sed intantum dicitur metus causare involvntarium, in quantum causat actum in quo involvntarium reperitur, causatum tamen ex amore ad illam rem quæ propter metum postponitur. Sicut si dicamus, quod anima, vel virtus motiva animalis, causat metum mixtum ex naturali & violento, non est sensus, quod potentia motiva, vel anima causet in tali motu rationem violenti (hæc enim ratio desumitur per ordinem ad corpus grave, cui progressivus vel volatilis motus violentus est) sed significatur quod illa causat motum, in quo utraque ratio reperitur; naturalis scilicet (utpote cum à principio intrinseco, nempe ab anima & virtute motiva procedat ipse motus) & violenti, per ordinem ad gravitatem corporis.

Notandum est secundò, quod metus dupliciter potest se habere ad actionem, causaliter scilicet, & concomitanter: Tunc se habet causaliter, quando est vera causa talis actus, ita ut ex metu moveatur homo ad sic operandum, ut cum quis ex metu mortis offert pecunias latroni, vel projicit merces in mare: Tunc autem se habet merè concomitanter, quando reperitur

simul cum actione, sed non est causa impellens & movens ad illam; sicut Martyres cum metu mortis fidem confitebantur, non tamen ex metu, sed ex Dei amore & obedientia. Quæ sunt primo modo, dicuntur fieri ex metu, vel per metum; ista enim particula *ex* & *per* causalitatem denotant: quæ verò sunt secundo modo, dicuntur fieri cum metu, sed non ex metu, vel propter metum; particula enim *cum* solam concomitantiam & simultatem designat, non verò influxum & causalitatem. Quando ergo dicimus, ea quæ sunt ex metu esse mixta ex voluntario & involuntario, non loquimur de metu concomitante tantum (hic enim, ut diximus, non influit in actionem) sed de metu qui est vera causa actionis, & qui in illam influit, non quidem physicè & efficienter, sed moraliter & objectivè, quatenus mediante propositione objecti terribilis, v. g. mortis, seu naufragij, movet voluntatem ad sic operandum: in quo differt metus à violentia; nam violentia, seu vis extrinsecus illata, efficit ipsam actionem, voluntate renitente; metus verò non efficit sine voluntate, sed movet duntaxat voluntatem ut agat.

97. Denique advertendum est, quòd metus dupliciter potest esse causa alicujus actionis, uno modo partialiter, alio modo totaliter: tunc est causa partialis alicujus actionis, quando concurrat ut impellens & adjuvans ad illam simul cum aliis, propter quod, etiam cessante metu, fieret actio: tunc verò est causa totalis, quando solus metus causat actionem, atque adeò cessante metu actio non fieret, quia præcisè fit propter metum: v. g. incutitur ab aliquo sicario gravis metus mulieri inhonestæ, & mulieri honestæ, ut coeant secum, ex quo utraque consentit fornicationi; talis metus respectu mulieris fornicariæ causa est illius actus, sed non totalis, eò quod talis mulier, cessante etiam illa causa, quia fornicaria est, coiret cum illo: sed respectu mulieris honestæ, & quæ aliàs cessante metu non consentiret, metus est tota causa quare consentit. Nostra ergo conclusio intelligenda est de metu, qui est causa totalis actionis, seu totale motivum aliquid operandi; non verò de metu qui est causa duntaxat partialis, seu partiale motivum; hic enim non causat actum mixtum ex voluntario & involuntario, bene tamen alter, ut patet in exemplo adducto: Fornicatio enim in prima muliere censetur omnino voluntaria, eò quòd non omnino procedat ex metu; in secunda verò est mixta ex voluntario & involuntario, quia metus est causa totalis talis actus. Unde si quis partim ex timore gehennæ, partim ex ipsa honestate operis, vel ex affectu charitatis, legem Dei observaret, talis observantia non esset mixta ex voluntario & involuntario; bene tamen, si ex solo timore illam servaret, modo statim explicando.

98. Objicitur ergo contra nostram conclusionem difficile argumentum. Quando quis metu pœnarum inferni legem observat, talis observatio nihil habet involuntarij aut displicentiæ, aliàs esset mala & vitiosa, quod repugnat Tridentino sess. 6. can. 8. & sess. 14. cap. 4. Ergo quæ sunt ex metu, non sunt mixta ex voluntario & involuntario.

99. Mirum est quantum hoc argumentum Theologos torquet, & in quam varios dicendi modos eos inlectat: superfluum esset eos referre

A & impugnare, satius erit legitimam solutionem tradere. Dicendum est igitur, in observatione legis facta ex solo metu gehennæ, esse aliquid involuntarij & displicentiæ, & nihilominus timorem illum non esse malum, nec vitiosum, ut definit Tridentinum locis citatis. Pro quo nota, in prædicta legis observatione posse considerari, vel actionem quæ præcipitur, materialiter & in esse rei, vel rationem formalem præceptæ, quæ importat applicationem divinæ legis ad illam; hoc secundo modo semper est illicita ejus displicentiæ, quia divina lex nihil habet mali, ratione cujus possit licitè respui: primo verò modo potest esse licita; quia res præcepta potest afferre aliquid laboris & fastidij, quod secundum se consideratum, non habito respectu ad legem divinam, potest licitam displicentiam terminare; ut patet in dolore & tristitia quam Christus habuit in horto olivarum, non quidem de observatione præcepti moriendi, sibi à Patre impositi, sed de difficultate & molestia operis sibi præcepti, secundum se & præcisè sumptâ. Unde tantum abest quòd talis displicentiæ observationis præcepti, reddat illam peccaminosam aut vitiosam, quin potius soleat meritum augere: nam quò major est repugnantia ad opus præceptum, propter ejus difficultatem & laborem, eò major virtus & meritum splendet in exequendo illud, & superando prædictam difficultatem.

C Secundo dici potest, metum non semper causare involuntarium secundum quid, sed solum quando objectum est malum secundum se sumptum, & non tantum ut hic & nunc consideratum: sicut projicere merces est bonum mercatori, ex suppositione solum quòd sit tempestas, & imminet vitæ periculum, sed abstrahendo à tali circumstantia est malum; & idè voluntas non vult eas projicere sub hac consideratione. Ceterum quando objectum non est malum secundum se, sed absolute bonum, voluntas non potest habere actum nolitionis circa ipsum. Et hoc reperitur in casu argumenti, nam observatio mandatorum est per se bona, & nullo modo mala, D etiam abstrahendo à periculo gehennæ inferni; & idè observatio facta ex timore, non est involuntaria secundum quid.

Quæres, an ad hoc ut ea quæ per metum aguntur, sint mixta ex voluntario & involuntario, requiratur aliquis actus conditionatus, qui sit nolitio inefficax illius medij, quod hic & nunc eligitur ad vitandum majus malum quod timeatur? v. g. an ad hoc ut projectio mercium sit mixta ex voluntario & involuntario, necessarius sit actus conditionatus & inefficax, quòd mercator nollet projicere merces, si non immineret periculum vitæ?

Respondeo affirmativè, quicquid in contrarium dicat Curiel hic dubio 1. §. 2. afferens projectio- nem mercium denominari involuntariam secundum quid ab amore mercium; atque adeò non esse necessarium actum illum conditionatum, qui sit nolitio projiciendi merces secundum se spectatas.

Probatum breviter: Nam sicut projectio mercium remòdè tantum & radicaliter redditur voluntaria simpliciter per actum, quòd mercator vult vitare naufragium, formaliter verò & proximè per volitionem efficacem projiciendi illas, ex priori actu causatam; ita amor, seu volitio conservandi merces secundum se consideratas,

sideratas, potest quidem remotè & radicaliter reddere eandem projectionem secundùm quid involuntariam, sed non formaliter & proximè: Ergo ponendus est alius actus, ex amore mercium ortum habens, qui tribuat proximè talem denominationem. Consequentia patet, Antecedens probatur. Quia universaliter volitio finis denominat tantùm ipsum finem formaliter volitum; media verò radicaliter tantùm & remotè; unde oportet ponere aliquem actum qui directè tendens in ipsa, denominet illa proximè & formaliter volita, seu voluntaria: Atqui fugere projectionem mercium, est medium in ordine ad possessionem & conservationem illarum; sicut projicere illas est medium ad conservandam vitam: Quemadmodum ergo ex amore vitæ oritur volitio absoluta & efficax projiciendi merces, ita ex amore mercium nascitur actus, quò mercator vellet, si esset possibile, eas conservare. Sicut Christus volebat vivere, si hoc esset possibile juxta Patris voluntatem: sed quia sciebat Patrem velle & præcipere mortem, absolute volebat mori.

103. Dices, Non est necesse in violento, quòd concurrat duplex actus, ut aliquid sit mixtum ex violento & naturali: Ergo neque in metu, ut res sit mixta ex voluntario & involuntario. Consequentia patet à paritate rationis: metus enim quædam violentia moralis est; unde qui allegant se fecisse aliquid ex gravi metu, violentiam allegant. Antecedens probatur in motu progressivo animalis, ubi elevatio pedis est violenta illi corpori in quantum gravi, & est naturalis eidem ut viventi; & tamen non est ibi duplex actus vel motus, sed unus tantùm quò animal movetur: Ergo ut aliquid sit mixtum ex violento & naturali, non requiritur duplex actus.

104. Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam & paritatem. Ratio discriminis est, quia violentum non invenitur in actibus elicitis & internis voluntatis, ut vidimus articulo præcedenti, sed in actu externo & imperato, atque adeò executivo voluntatis: non potest autem in actu executivo inveniri duplex motus, unus absolutus, alter conditionatus; quia cum sit motus in executione, omnino absolutus est: & hac ratione etiam in actione exteriori facta ex metu non datur duplex actus, sed tantùm unus: v. g. in ipsa projectione mercium, unus tantùm motus datur, non duplex; unus ad projiciendum, alter ad non projiciendum. Voluntarium autem, & involuntarium, non solum in actibus externis & à voluntate imperatis, sed etiam præcipue in internis & elicitis reperiuntur; unde in metu non repugnat dari duplicem actum elicitem & internum, quò voluntas efficaciter & ineffaciter ad idem objectum diversimodè consideratum terminetur.

105. Dices rursus: Vel ille actus à quo projectio mercium denominatur involuntaria secundùm quid, est conditionatus ex parte objecti, vel ex parte actus? Si ex parte actus, nondum datur de facto, sed dabitur si ponatur conditio: si ex parte objecti, talis actus est absolutus ex parte voluntatis, & sic projectio mercium erit absolute voluntaria & absolute involuntaria, quod implicat.

106. Respondeo, actum illum esse conditionatum solum ex parte objecti, & absolutum ex parte potentie. Ad probationem in contrarium di-

Tom. III.

A cendum est, quòd licet repugnet projectionem mercium esse absolute voluntariam, & absolute involuntariam, si ly absolute usurpetur perfecte seu efficaciter; non tamen si accipitur pro actu absoluto quidem ex parte potentie, sed imperfecto & efficaci: quamvis autem asseramus illam volitionem projiciendi merces esse in seipsa absolutam, & conditionatam solum ex parte objecti, non tamen ponimus esse efficacem.

Instat Curiel, & ait esse valde difficile, & fortè improbable, quòd ille qui videt periculum submersionis præsens, & judicat non posse vitari, nisi projiciendo merces, & propterea efficaciter vult illas projicere, & de facto projicit, eodem tempore hunc actum ineffacem eliciat; nolo projicere merces si tempestas non detur, vel si non adsit vitæ periculum: Ergo talis actus admittendus non est.

Respondeo, negando Antecedens: Nam etiam Deus videns quendam hominem reprobum infallibiliter esse damnandum, & consequenter habens actum quò vult efficaciter ipsi denegare gloriam; simul tamen habet voluntatem antecedentem & ineffacem de ipsius salute, absolute & secundùm se, seu præcisè circumstantiis, consideratà, ut in tractatu de voluntate Dei fusè ostendimus. Est tamen hæc differentia inter hoc exemplum, & nostrum propositum, quòd in Deo, ratione infinitatis, idem actus qui est volitio efficax denegandi gloriam reprobo, est volitio conditionata ex parte objecti ipsum salvandi; in nostro autem proposito debent poni duo actus distincti.

S. II.

Alia difficultas expeditur.

Deo secundò: Quæ ex metu fiunt, sunt voluntaria simpliciter, & involuntaria tantùm secundùm quid. 109.

Ita D. Thomas hic art. 6. ubi sic discurret. Illud quod est voluntarium hic & nunc, ponderatis omnibus circumstantiis, & involuntarium solum secundùm se, abstrahendo à circumstantiis, est voluntarium simpliciter, & involuntarium secundùm quid: Sed opus factum ex metu est voluntarium hic & nunc, ponderatis circumstantiis, & involuntarium consideratum secundùm se: Ergo est voluntarium simpliciter, & involuntarium tantùm secundùm quid. Minor patet in exemplo supra adducto projectionis mercium. Major autem probatur ex discrimine quod omnes admittunt inter intellectum & voluntatem, & inter objectum utriusque: nam intellectus trahit ad se res præcisè quantum ad quidditatem, & objectum ipsius est quidditas rei materialis, abstrahendo ab omnibus conditionibus individuantiis: At verò voluntas tendit ad res ut sunt in se, & objectum ejus est res ipsa involuta suis omnibus conditionibus, & ut est hic & nunc.

Confirmatur: Quod est volitum efficaciter & absolute, nolitum verò ineffaciter & conditionatè solum, est voluntarium simpliciter, & involuntarium secundùm quid: At opus factum ex metu, est volitum efficaciter & absolute, & nolitum ineffaciter solum & conditionatè, ut patet ex supra dictis: Ergo est voluntarium simpliciter, & involuntarium tantùm secundùm quid. Unde quando S. Thomas 2. 2. qu.

Q

Disp. 4.
Art. 3.

142. art. 3. docet id quod fit ex metu, simpliciter A non esse voluntarium, sumit illam particulam simpliciter, prout idem significat ac purè & non permixtè; & solùm intendit docere, id quod fit ex metu, non esse purè voluntarium, sed mixtum ex voluntario & involuntario, ut patet ex verbis illius, sic enim ait: *Qua fiunt ex timore principium habent ab exteriori impellente; unde non sunt simpliciter voluntaria, sed mixta, ut dicitur in 3. Ethicorum.*

§. III.

Corollaria ex dictis.

III. **E**X dictis colligitur primò, in his quæ metu fiunt, esse sufficiens voluntarium ad peccatum mortale; nam illa sunt voluntaria simpliciter & absolūtè, quamvis aliquid involuntarij habeant admixtum: Ergo metus non excusat totaliter à culpa, licèt eam diminuat, & levius peccatum faciat, ac mitiori pœnâ plectendum. Sic adversùs Christianos illos, qui in persecutione, metu ac terrore vel cruciatu fracti, cessant, tolerabilior est pœnæ modus constitutus, quàm in eos qui sponte deliquerant, ut in Ancyrana Synodo & Nicæna, aliisque factum esse scimus. Sic etiam Lucretiam illam, cujus à Gentilibus impensè est commendata castitas: *Fortasse juveni violenter irruenti, etiam suâ libidine illatam consensisse.* Suspiciatur Augustinus lib. 1. de civit. cap. 9. eamque non violenter oppressam, sed metu dedecoris, victam esse obstinatam pudicitiam, innuit Poëta, hoc versu,

Succubuit fame victa puella metu.

Quare non dubia est illius culpa, sed cui facilius possit ignosci, quòd invita & ex metu consensit.

II2. Colligitur secundò, contractus ex metu factus, jure naturali non esse irritos; quamvis jure positivo aliqui irritantur, quando metus est gravis & injuriosus, seu cadens in virum constantem, ut loquuntur Theologi. Ratio est, quia metus de se & ex natura sua non facit involuntarium simpliciter, sed tantùm secundùm quid: Ergo non solvit valorem contractus ex defectu voluntarij, & ipso jure naturæ.

III5. Confirmatur: Non requiritur major voluntas aut libertas ut contractus valeat, quàm ut peccatum mortale fiat: Sed voluntarium ex metu sufficit ad peccatum mortale, ut jam vidimus: Ergo & ad valorem contractus, quantum est ex ratione voluntarij, & juris naturalis.

III4. Veruntamen jure positivo irritantur plura, quæ fiunt ex metu gravi & cadente in virum constantem: v. g. jure positivo matrimonium contractum ex metu, nullum est, ut constat ex cap. *Locum*, & ex cap. *Veniens* de sponsalibus. Idem est de voto solemnè, ex metu gravi emissio, ut patet ex titulo: *De his quæ vi, metusve causâ fiunt*, & ex Tridentino sess. 25. de Regularibus cap. 19. ubi conceditur ut Religiosi ex metu professi, possint intra quinquennium reclamare, & si probaverint professionem ex metu esse factam, quòd sit nulla. Quantum verò ad votum simplex ex metu factum, non sic irritatur à Jure, ut annotavit Sylvester in summa, verbo *Metus*: quia scilicet non habet exteriorem traditionem, sed tantùm interiorem promissionem seu consensum, qui per metum extorqueri non potest. Econtra igitur votum solemnè, cum non solùm habeat id quod est interioris consensûs, sed

etiam quod est exterioris mancipationis & traditionis, quatenus fit per modum contractus cum Ecclesia, & spiritualis matrimonij, aut servitutis; ideò voluit Jus ut pari modo fieret liberè & sine metu; sicut matrimonium, quod non solùm consummatur interiori consensu, sed exteriore etiam traditione, ut sumitur ex cap. *Puelle* 20. qu. 1. & cap. *Cum virum* de regularibus. Plura quoque alia ex metu facta Jure positivo irritantur, ut electio Prælati, jurisdictio data vel propagata ex metu, absolutio ab excommunicatione, metu facta &c. ut videri potest apud Sylvestrum loco citato.

B Porro illa omnia à Jure irritantur, primò ob vitandas lites, aliaque inconvenientia, quæ ex his quæ metu cogente fiunt, sequi solent: secundò, quia sæpissimè contingit deesse in his consensum verum, quantumvis verbis externis profertur: tertio, in pœnam illius qui injuriosè metum incutit: meretur enim ut effectu careat quod per injuriam extortum est.

Ex his facile solves argumentum, quod contra secundam conclusionem in hunc modum fieri solet: Matrimonium & votum solemnè sunt invalida, si fiant ex metu in constantem virum cadente: Ergo non sunt voluntaria simpliciter. Consequentia patet: nam omne matrimonium, & omne votum simpliciter voluntarium, debet esse validum.

Ad hoc, inquam, patet responsio ex jam dictis: concessio enim Antecedente, neganda est Consequentia. Ad cujus probationem, distinguitur Antecedens: debet esse validum per se loquendo, & attento Jure naturali, conceditur: per accidens, & attentata dispositione Juris positivi, negatur. Potest enim Ecclesia ponere quasdam condiciones, sine quibus votum aut matrimonium non sint valida, inter quas una est, quòd fiant sine metu: sicut etiam in matrimonio aliam statuit conditionem, quòd scilicet fiat coram parrocho & testibus; ideòque matrimonium clandestinum, licèt voluntarium, est invalidum.

Potest etiam objici contra eandem conclusionem, quòd metus gravis excusat à culpa transgressionem legis; & ideò non peccat, qui ut vitet grave malum, omittit Sacrum in die festo, aut frangit Ecclesiæ jejuniu: Constat autem transgressionem legis non aliter culpâ vacare, nisi quia non est voluntaria: Igitur metus tollit voluntarium simpliciter.

Sed respondetur negando Antecedens, si intelligatur de transgressionem formali legis; existente enim hujus obligatione, nullus metus excusat simpliciter à culpa, licèt eam diminuat: propterea verò non servans jejuniu, vel non audiens sacrum, ob metum gravem, non peccat, quia tunc cessat obligatio legis; eò quòd leges humanæ, & etiam aliquæ divinæ, non obligent, nisi cum possunt commodè observari; cum verò non possunt absque gravi mali periculo, cessat obligatio, & consequenter formalis earum transgressio.

